

III Rajd Rowerowy „Rowerowi Odkrywczy Skarbów Grudziądza”

-notatki-

Koszulki lidera Tour de France

Żółta koszulka (*Le maillot jaune*), zakładana przez lidera klasyfikacji generalnej, jest najcenniejsza. Jest przyznawana w oparciu o zsumowane czasy zawodnika ze wszystkich etapów. Zawodnik z najkrótszym czasem jest liderem. Utworzono ją w 1919 aby lider wyróżniał się w peletonie. Wybrano żółty kolor koszulki, gdyż...

Biała koszulka w czerwone grochy (*Le maillot à pois rouges* lub *Polka dot jersey*), przysługuje najlepszemu kolarzowi w klasyfikacji górskiej (tzw. góral).

Klasyfikacja została dodana do wyścigu w 1933. Sama koszulka jest noszona przez kolarzy od 1975 roku....

Źródło: Wikipedia

Przystanek 1 – Jezioro Rządź

Zerwana tablica na obiekcie głośiła:

POZOSTAŁOŚCI PAROWEJ POMPOWNI MELIORACYJNEJ W RZĄDZU ZWANEJ CZERPAKIEM ROK BUDOWY – 1901 ZABYTEK TECHNIKI

Dobrze zachowana, dostępna do zwiedzania pompownia o podobnej zasadzie działania w okolicy dostępnej w zasięgu roweru:

Pompownia w Kończycach ze względu na swoją wielkość jest jedynym w swoim rodzaju obiektem w Europie. Interesujący jest zarówno sam budynek z charakterystycznym, wysokim, ceglany kominem, pozostałości po dawnej służbie wałowej, jak i wewnątrz obiektu, gdzie można zobaczyć ogromne piece, niegdyś zasilające kotły parowe. Niemałe wrażenie sprawiają też potężne pompy, które przepompowywały 15 metrów sześciennych wody na sekundę. Zgromadzono też eksponaty związane z tym miejscem.

Do jeziora Rządź wpływa nie tylko Mniszek
(artykuł z gazety Nowości – polecam 😊)

W naszym sobotnim cyklu poświęconym strugom, rzekom i jeziorom okolic Grudziądza dziś przedstawiamy rzeczkę Młynówkę (**naszą dzisiejszą bohaterkę**) i Kanał Główny, który powstał dla potrzeb melioracji.

Kanał Główny (**na googlemaps Starogrodzki**) nazywany też Głównikiem bierze swój początek z jeziora Bielawki koło Chełmna. Jest to kanał odwadniający powiązany gęstą siecią rowów melioracyjnych. Jego długość wynosi 22,5 km, szerokość natomiast 10 m. W latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku wydłużono koryto kanału omijając podgrudziądzkie jezioro Rządź. W dolnym biegu Głównik płynie równolegle z Młynówką po czym omija zachodni brzeg jeziora Rządź łącząc się na jego północnym krańcu z wpływającą do tegoż jeziora strugą Mniszek (**na innej mapie Rudniczanka**).

***) przypisy prowadzącego rajd**

Młynówka w przeszłości była nazywana także Strugą Sarnowską lub Strugą Rudnowską. Nazwa Młynówka najbardziej jednak nawiązuje do roli, jaką spełniała ta rzeczka przez kilka minionych wieków. Jak łatwo się domyślić, nazwa wzięła się od młynów, których sporo pracowało niegdyś na całej długości strugi między innymi w Pilewicach, w Rudzie, Sarnowie i Sztynwagu. Młyn stał także w Wałdowie Szlacheckim nad tak zwaną Strugą Wałdowską będącą dopływem Młynówki.

Źródła Młynówki znajdują się na Pojezierzu Chełmińskim w okolicach Krajęcina. Stamtąd początkowo ciekim zanikającym, później stałym, sunie na północ, by po około 7,5 km znaleźć swe ujście w podgrudziądzkim jeziorze Rządź. Niektóre fragmenty rzeczki są bardzo widokowe. Młynówka płynie wciętą na 40 – 50 m doliną, a otaczające ją strome zbocza mają w sobie wiele malowniczości.

W dolnym biegu płynie Młynówka równolegle z Kanałem Głównym, który również ma początek w okolicach Chełmna, a ujście we wpadającej do jeziora Rządź strudze Mniszek.

Kanał, jak już napisano wyżej, pełni rolę odwadniającą dla okolicznych terenów rolnych zbierając nadmiary wodne przez gęstą sieć połączonych ze sobą rowów melioracyjnych.

Na przykładzie naturalnej strugi Młynówki i sztucznego Kanału Głównego możemy zaobserwować znaczenie tego rodzaju obiektów wodnych dla życia i gospodarki człowieka zarówno w minionych wiekach, jak i czasach nam współczesnych.

Przystanek 2 - Sztynwag

Z „Przewodnika rowerowego po okolicach Grudziądza” wydanego przez Informację Turystyczną w Grudziądzu:

W Sztynwagu po lewej stronie mijamy drewnianą chatę mennonicką o konstrukcji zrębowej z około 1800 roku. Chałupa parterowa, z użytkowym poddaszem, częściowo podpiwniczona, na podmurówce z kamienia polnego. Część mieszkalna dwutraktowa z sienią na przetrzał. Okna w obramieniach ze szczykami i okiennicami, dach pokryty częściowo eternitem, częściowo strzechą. (**Konstrukcja wieńcowa**)

Olędrzy – pierwotnie osadnicy z Fryzji i Niderlandów, najczęściej wyznania mennonickiego, którzy w XVI-XVII wieku zakładali wsie w Prusach Królewskich, wzdłuż Wisły i jej dopływów, na Kujawach, Mazowszu i w Wielkopolsce. Posiadali umiejętność melioracji i reprezentowali wysoką kulturę rolną. Byli wówczas najzamożniejszą grupą chłopów. Zachowywali wolność osobistą, własną religię i przekonania.

W polskich źródłach istnieje wiele określeń osadników olęderskich – *Hollendrzy, Holędrzy, Holendrzy, Olędrzy, Olendrzy*. Wszystkie są obocznościami i wywodzą się od pierwszych osadników z Niderlandów, sprowadzanych do Prus od XVI w.

Mennonici – wyznanie chrześcijańskie zaliczane do protestantyzmu powstałe w roku 153 w Holandii.

Podstawą wiary mennonitów jest Biblia, uznawana za nieomyłne, objawione Słowo Boże. Wierzą, że człowiek został oddzielony od Boga przez grzech, a jego zbawienie możliwe jest tylko dzięki niezastężonej łasce Boga. Łaska ta dostępna jest dzięki śmierci Jezusa na krzyżu i może być przyjęta tylko wiarą. Zbawienia nie można osiągnąć poprzez dobre uczynki lub obrzędy religijne.

Główne zasady wiary mennonitów:

- chrzest młodzieży od 14. roku życia najczęściej przez polanie wodą głowy,
- możliwość wykluczenia z gminy mennonickiej grzeszników,
- możliwość wyboru pastorów przez wiernych,
- całkowity zakaz noszenia i używania broni,
- zakaz przysięgania na cokolwiek,
- zakaz sprawowania wysokich urzędów.

Przystanek 3 - Ruda

- ✓ młyn wodny nad Młynówką, mur., 1921 (zbud. na zrębach wcześniejszego budynku)
- ✓ dom młynarza nr 8, mur., drewn., otynkowany, k. XVIII w., rozbud. pocz. XX w.
- ✓ budynek gospodarczy przy młynie, mur., pocz. XX w.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY GRUDZIĄDZ NA LATA 2008 - 2013

Zespół młyński, jedyny zachowany z trzech młynów (Ruda, Wałdowo i Szynych), nad rzeką Młynówką, położony po wschodniej stronie drogi z Grudziądza do Stolna. Z zespołu zachowały się: murowany budynek młyna, zbudowanego w 1921 r. na zrębach wcześniejszego obiektu, dom mieszkalny, drewniany z k. XVIII w., rozbudowany w 1 ćwierci XX w., dwa budynki gospodarcze z pocz. XX w., znacznie przebudowane oraz złożenie ogrodowe z okazałym, różnogatunkowym drzewostanem (graby, lipy, klony, świerki, tuje etc.), w którym najstarsze drzewa są w wieku ponad 200 lat oraz aleja kasztanowców przy drodze prowadzącej do młyna od drogi Grudziądz-Stolno na osi której usytuowany jest budynek mieszkalny - dwór. Złożenie o znacznych walorach historycznych - młyn wodny funkcjonował w tym miejscu od końca XIII w. - oraz krajobrazowych i przyrodniczych (park) postulowane do wpisu w rejestr zabytków. Wszelkie przedsięwzięcia inwestycyjne, zmiany własności, remonty, adaptacje dotyczące terenu zespołu i znajdujących się na nim budynków, także rewaloryzacja parku wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

* **Ciekawe, że taki skarb jeszcze nie doczekał się wpisu do rejestru zabytków...**

Przystanek 4 - Wałdowo Szlacheckie

WYPŁYW ARTEZYJSKI W WAŁDOWIE SZLACHECKIM gm. i pow. Grudziądz

Źródła artezyjskie to takie, w których doływ wody następuje z dołu ku górze pod wpływem ciśnienia hydrostatycznego czyli ciśnienia wywieranego przez wyżej zalegającą wodę. Źródło w Wałdowie zostało uznane za pomnik przyrody w **1978** roku.

Dodatkowo: Konserwatorską ochroną przez wpisanie do rejestru zabytków objęte są:

- ✓ Dawna szkoła podstawowa z pocz. XX w.
- ✓ Przystanek kolejowy k. XIX w.
- ✓ Dom dróżnika k. XIX w.
- ✓ Dawny dom młynarza z pocz. XX w.